

METİN KAVRAMI VE TANIMLARI

Mustafa Aksan - Yeşim Aksan

1. Giriş

Her bilimsel çalışma alanının araştırma nesnesini, kavramsal araçlarını ve yöntemini tanımlaması, sınırlarını çizmesi bilimsel etkinliğin sürdürülebilmesinin zorunlu bir önkoşuludur. Doğa bilimlerinde göreceli olarak daha kolay yerine getirilebilen bu önkoşulun gerekliliklerinin insan bilimlerinde pek de o kadar kolay sağlandığı söylenemez. Özellikle toplumsal yaşamın ve kültürün tüm alanlarında oldukça önemli bir rolü olan 'dil'i kendisine *nesne* edinen dilbilimde bu önkoşulun gerekliliklerinin sağlanması, daha pek çok nedene de bağlı olarak (üst dil olarak yine dilin kullanılması, vb.) özel bir zorluk taşır.

Genellikle, 1960'larda başladığı kabul edilen ve günümüzde kapsayıcı bir terim olan '*tümce ötesi dilbilim*' terimi ile anılan dilbilim çalışmalarında '*nesne*'nin tanımlanması, kavramlaştırılması temel bir sorun olarak gündemdedir.

2. *Tümce ötesi dilbilim*

Enkvist'e (1985:11-12) göre:

""Akademik konular aslında değişik bakış açılarından tanımlanabilir. Birincisi, insanların gerçekte o konuyla neler yaptıkları sıralanarak konu geniş bir biçimde tanımlanabilir. Bu tür yayımlar zaman içerisinde kimi sorunların önemini kaybetmesi ve yeni sorunların ortaya çıkmasıyla değişebilir. İkincisi, örneğin 'dilbilim' gibi terimlerin ne anlama geldiğini, amaçlanan anlamlarıyla, sözlükte yer alabilecek biçimde bir tanımlama yardımıyla açıklamamız gereken durumlar vardır... Üçüncüsü, kaçınılmaz olarak akademik konuların tüm tanımları, konunun bütüncül dizgesi ve yapısından, yalnızca dünya genelinde değil, ama özgül 'yerel' anlayışlardan da etkilenmektedir".

Yukarıda özetlenen tanımlamaya özgü sorunlar özellikle tümce ötesi dilbilim çalışmalarında karşılaşılan terim fazlalığının ve çeşitliliğinin, aynı zamanda süregelen kargaşanın da gerekçelerini veriyor bize. Örnekleme gerekirse, tümce ötesi/tümceler arası dil ilişkilerini çalışan iki temel alanın, *söylem çözümlemesi* ve *metindilbilimin*, bir ve aynı alan mı olduğu; benzerliklerinin mi yoksa farklılıklarının mı daha belirgin/belirleyici olduğu; hangisinin bir diğerini de kapsadığı ya da bir alt alanı olduğu henüz bu alanlarda çalışan herkesce kabul edilebilir yanıtların verildiği sorular değil. Değişik yaklaşımlar bu sorulara birbirinden oldukça farklı yanıtlar veriyor. Hemen hemen hepsi de aynı anlamları aktaran ya da aralarında terimi kullananlarca kendi anlayışları doğrultusunda çizilmiş çok ince ayrımlar olduğu, örneğin, *discourse analysis*, *discourse grammar*, *textlinguistics*, *textology*, *textological research*, *textlinguistic research*, *text*

theory, text grammar, science of texts, textual analysis, vb. Batı dillerindeki pek çok terimin varlığı gerek yaklaşımların gerekse kavramlaştırılmalarının çeşitliliğine birer tanık durumundadır.

Bu çeşitliliğin ve farklılaşmanın nedenleri, tümce ötesinin, en azından biçimsel açıdan bakıldığında daha *özgür* bir alan olması kadar (Beaugrande, 1979; Beaugrande ve Dressler, 1981; Ballmer, 1985), gerek dilbilimin yan alanlarının gerekse diğer insanbilimlerinin kimi kavram ve araçlarının da çözümlenmelerde kullanılıyor olmasına bağlanabilir (Brown ve Yule, 1983). En tutucu bakış açısından bakıldığında bile söylem ya da metnin tümceden daha karmaşık bir yapıda olduğu, dolayısıyla böylesi bir nesnenin tek bir kuram ya da yaklaşım çerçevesinde çalışılmasının olanaksız olduğu görülür. Kaldı ki söylem ya da metinden daha küçük dil birimlerinin çözümlenmesi için de aynı durum geçerlidir.

3. Söylem çözümlenmesi ve metindilbilim

Dilbilim için yeni alanlar olmalarına karşın oldukça hızlı bir gelişme çizgisi gösteren bu iki alanın *evrimini* yazmak kendi içinde ayrı bir konu. Yalnızca bu konuyu ele alan çalışmalar olduğu gibi (Reiser, 1977), pek çok giriş kitabı da aynı konuda tartışmalar içeriyor. Biz burada yalnızca *tanım* sorunu çerçevesinde ve tartışmalarımızın gerektirdiği ölçüde söylem çözümlenmesi ve metindilbilimin tarihine ve gelişmesine ilişkin kimi sorunlara değineceğiz.

Dilbilimsel anlamda *söylem çözümlenmesi* terimini ilk kez Harris'in (1952), *metindilbilim* terimini (lingüística del texto) ise Coseriu'un (1955) kullandığını aktarıyor çeşitli kaynaklar (Vitacolonna, 1988; Beaugrande, 1985). Ancak her ikisinde de bu terimler kurulmuş ve tanımlanmış bağımsız birer çalışma alanlarından çok bir *gerekliliği* vurguluyorlar.

Beaugrande (1985) kimi kaynakların (örneğin Koch, 1972) *söylem çözümlenmesi* teriminin Almanca *Textlinguistik* teriminin çevirisinden başka bir şey olmadığını, çünkü özellikle Amerikalı dilbilimcilerin bu anlamda bir metin çalışmasını amaçlamadıklarını yazıyor. Benzer bir açıklamayı da van Dijk (1979:509) dile getiriyor 1:

"... 'metindilbilim' terimini (Almanca 'Textlinguistik' teriminin anglikanlaştırılmış versiyonu) özgül bir kuram ya da yöntem olarak değil, özgül bir *nesnesi* olan *çalışma alanı* olması anlamında, örneğin toplumdilbilim ya da ruhdilbilim terimlerini kullandığım gibi kullanıyorum. Diğer bir deyişle, metindilbilim, 'metinlerin' (her tür) dilbilimsel araçlarla çalışıldığı bilimsel etkinlik türlerini kapsar."

Yine Dijk (1979) iki terim arasındaki ayrımı hem diller arası anlatımdan kaynaklanan farklılıklarla hem de alanların kapsamıyla ilişkilendiriyor

"... geniş anlamıyla alındığında bile, dilbilimin dışında kalan metin çalışmalarından söz etmek gerekir. Metindilbiliminin de bir bileşkesi olduğu, alanlararası bu daha genel çalışma için *söylem çalışmaları* (Almanca Textwissenschaft) terimini kullanacağız.. İngilizcede genellikle 'söylem'in kullanıldığı yerlerde Almanca, Dutch ya da İskandinav dilleri 'metin'i kullanır."

Beaugrande'a (1985:41) göre birbirinden farklı gelişme örüntüleri olan her iki alan da aslında aynı çabalardan, geleneksel dilbilimin kapsamını geliştirme ve genişletme çabalarından kaynaklanır, ancak değişik bilimsel bağlamlarda kendilerine özgü etkilerini

ve sonuçlarını üretirler. Önceleri daha ağırlıklı bir biçimde dilbilgisel yapılarla ilgilenen metindilbilimi, Beaugrande'a göre bu yaklaşımı bırakarak söylemi birbirleriyle ilintili bir metin kümesi olarak tanımlamıştır ve bugün için artık gerek metin, gerekse söylem çalışmalarını kapsayacak daha genel bir çalışma programının gerekliliği üzerinde bir uzlaşma sağlanmaktadır.

"Bugün, her iki yaklaşım da aynı alana verilmiş [farklı] akademik adlardır." (Beaugrande, 1985:41).

Kuşkusuz, söylem çözümlemesi ve metindilbilimin kimliğine ilişkin sorunlar yalnızca yukarıda anılanlarla sınırlı değil. Alanların yapıları, amaçları ve yönelimleriyle ilgili diğer sorunlar da temel araştırma nesnelerini nasıl tanımladıklarına baktığımızda görülebilir.

4. Metin tanımları

Camboni (ve diğerleri, 1979:170), metin ve metindilbilimin kimliğine ilişkin soruları yanıtlarken bir gerçeği vurguluyorlar:

"Çağdaş dilbilim, belki de İnsan'ı inceleyen diğer tüm bilimlerden daha fazla araştırma nesnesini, yöntemlerini ve amaçlarının tanımlama sorunlarıyla yüklüdür"

Bu yükün ne ağırlıkta olduğunu metin ya da söylem tanımı yapanlar hissediyor. Bugün metin tanımları önerenler olduğu kadar, tanım geliştirmenin olanaksız olduğunu, kimi zaman da gereksiz olduğunu öne süren araştırmacılar var. Tanımların değerlendirilmesinde de farklı yaklaşımlar var. Vitacollona(1988) önerilmiş metin tanımlarının tarihsel açıdan alınarak yönelimler ve değişik araştırmacı gruplarına bağlı olarak (1) yalnızca metin terimini kullananlar, (2) yalnızca söylem terimini kullananlar, (3) metin ve söylem terimlerini eşanlımlı ya da farklı kavramlar olarak kullananlar biçiminde bir sınıflama yapılabileceği gibi, tanımların değişik kuramsal amaçları olan yaklaşımlara bağlı bir gruplandırmanın da olabileceğini belirtiyor. Berruto (1979) ise metin tanımlarını, değişik tanımların metin ile ilgili öne çıkardıkları kimi özelliklere bakarak gruplandırıyor ve sonuçta bu özellikleri toparlayarak kavramın (yaklaşımlar üstü) gerçekte neleri içerdiğini gösteriyor. Bu yazıda biz de metin kavramının dilbilim çalışmalarını çerçevesinde tarihsel gelişimini, yöntem ve amaçlardaki değişmelerin tanımlara nasıl yansdığını göstermeye çalışacağız.

Geçmişten bugüne doğru metin ve söylem tanımlarına baktığımızda söylem çözümlemesi ve metindilbilimindeki kuramsal değişiklikleri ve gelişmeleri de izleyebiliriz. Vitacolonna (1988:422), Hjemslev ve Harris'in, her ne kadar metinbilimin ya da söylem çözümlemesinin kurucuları sayılmasalar da, söylem ve metin kavramlarına yaklaşımları düşünüldeğünde, daha sonraki çalışmalar için önemli olduklarını belirtiyor. Hjemslev bir metin tanımı önermemekle birlikte, dilbilim kuramını ilgilendiren nesnelerin aslında metinler olduğunu söylüyor (Durmuşoğlu, 1983). Harris (1952) ise, dilin dağınık sözcükler ya da tümcelerden çok 'bağıntılı bir söylem' biçiminde kullanıldığını ve söylemin tek bir sözcükten on ciltlik bir kitaba kadar değişik boyutlarda olabileceğini belirtir.

Ancak, Harris'in dilbilim çalışmalarını tümce ötesine taşıma önerisi, daha sonraki yıllarda gerek geliştirdiği sağlam kuramsal çerçevesi, gerekse dilsel olguları açıklamada

kazandığı büyük başarı sayesinde (kendi amaçladığı anlamda) dönemin dilbilim çalışmalarında belirleyici olan *üretimci-dönüşümsel* modelin *tümce merkezli* yaklaşımının benimsenmesiyle 'güme gider'. Coulthard'ın (1977) belirttiği gibi, üzerinden yirmi yıl geçmesine karşın kimse Harris'in yöntemine ve önerilerine rağbet etmez, çünkü böylesi bir çalışma ile 'ilginç' sonuçlar elde edilemeyeceğine inanır dilbilimciler. Amerikalılar ilginç bulmasa da Alman dilciler tümce ötesine gümede kararlı davranırlar. Özellikle Hartmann ve öğrencilerinin 1960'ların ortalarında yürüttükleri kimi çalışmalar metindilbilime yönelik ilk çalışmaları oluşturur. Vitacolonna (1988) Hartmann'ın 1964'te yazdığı "Text, Texte, Klassen von Texten" başlıklı makalesini metinbilimin başlangıcı olarak kabul eder. Yine aynı dönemlerde ilk metin tanımlarından birini öneren Koch'a göre

(1) "Bir bütünsellik anlatacak biçimde zamanda ve uzamda düzenlenmiş her tür tümce dizilimi metin olarak düşünülecektir."²

Ayrıca, metin ile söylem arasında bir ayırım da önerir Koch:

"Belirli bir izlek aktaran her metin (ya da metin bölümü) söylem olarak düşünülecektir. Söylemi olmayan metinlere söylemsiz-metin denebilir (non-discourse text)." Dolayısıyla aşağıdaki ikileme karşı karşıyayız:

METİN	
söylemsiz metin	söylem

(Koch [1966] 1969:105).

Bugün için *yapısal-biçimci merkezli* yaklaşımlar olarak anılan bu ilk metin çalışmalarında diğer bir grup bilim adamı ise yeniden yorumladıkları üretimci-dönüşümcü modelin kimi kavramlarını kullanarak metin çalışmalarını başlatırlar. Bu bağlamda, Bierwisch ([1964] Reiser, 1977), Harris'in önerdiği yöntemin eksikliklerini görüp metin *bağıntısallığı* (text coherence) kavramını geliştirmeye çalışır. Aynı amaçla Isenberg (1971) ve van Dijk (1972) birbiri ardına gelen sıradan tümce dizileriyle, anlamlı bütünler oluşturan tümce dizileri arasındaki ayırımı ortaya koymaya ve anlamlı olan bütünlerde bunu sağlayan temel dil düzeneklerinin ve ilişkilerinin ne tür ilkelere bağlanabileceğini araştırır.

(2) "Dilde [*text in 'L'*] düzenlenmiş biçimler metindir. Belirli bir düzene konmuş bu dil biçimleri metindilbilimin araştırma konusunu oluşturur." (Isenberg, 1971 [1974], Kallmeyer ve Hermann 1980:243)

Görülebileceği gibi, bu ilk dönemde tümce ötesi çalışmalar tümce merkezli dil çalışmalarından tamamen *farklı ve kendine özgü* kuram ve model önermek yerine var olan araçlarla metni ve söylemi inceler, metin ya da söylem "dilbilgileri" yazılır. Harweg ([1968] Reiser, 1977) yalnızca metinlere özgü kavram ve araçların kullanılmasına dönük ilk çalışmaları yapması açısından metindilbilimin gelişiminde önemli bir kilometre taşıdır. Harweg'e göre dilsel gerçekleştirmeler olan metinlerin yapısını belirleycn 'değiştirim'

(substitutionen) ilkesidir. Metni anlamlı bütün yapan *ard arda* (Nacheinander) ve *birbiri yerine* (Statteinander) kavramlarıdır. Değişik *adıl yapılarının* yaklaşımında önemli bir yeri olan Harweg'e ([1968] Vitacolonna, 1988:424) göre

(3)"Kesintisiz bir adıl zincirinden(pronominale Verkettung) oluşmuş dil bütünlüğünün (Sprachlicher einheiten) ard arda gelmesi metindir. Bu tanıma eşdeğer bir tanım ise şöyle olabilir; kesintisiz iki boyutlu bir değiştirim (substitutionen) sırasıyla yapılanmış birbirini izleyen dilsel birlik."

İlk anda yapısal biçim ilişkilerini açıklar gibi görünen bu yaklaşımda gerçekte anlam ilişkileri de açıklanmaktadır. Diğer bir değişle, değiştirim ilkesi yalnızca dilbilgisel birimleri değil aynı zamanda örtük olarak anlamlı bir derin yapıyı da çağrıştırmaktadır.

İkinci dönem çalışmaları ise şimdye kadar özetlemeye çalıştığımız bu ilk dönem çalışmalardan oldukça önemli farklılıklar gösterir. Özellikle Austin ve Searle'ün geliştirdiği *sözylem* kuramının ve sonuçlarının dilbilim çalışmaları daha etkili olmaya başlamasıyla yapı-biçim merkezli yönelimdeki metin/söylem araştırmalarının *bildirişim bağlamı* göz önüne alınmadan sürdürülemeyeceği görülür. Metin ve söylemin yalnızca şoyut bir dil birimi olmadığı ve buna bağlı olarak yapısal pek çok özelliklerinin de neden öyle oldukları ancak bildirişim boyutunun kazanılmasıyla anlaşılır.

Söylem ve metnin gerek kuruluşunu gerekse bildirişim ortamındaki kullanımını belirleyen etkenlerin araştırılması, söylem çözümlemesi ve metindilbilim çalışmalarının, dilbilim dışındaki pek çok alana gönderme yapmalarını ve sonuçta *alanlararası* bir nitelik kazanmalarını sağlar. Bu ikinci dönem çalışmalarında iki temel yaklaşımdan söz edilmeye başlandığını görürlür (Kocaman,1987). Dilcilerin farklı adlarla açıkladıkları bu ikilik kimilerince söylem çözümlemesi ve metindilbilim arasındaki *ayrımı* da anlatmaktadır. Doğal olarak aynı bakış açısı metin ve söylem kavramları için de kullanılır.

Camboni (1979:170) metin tanımı sorununun gerçekte dilbilim çalışmalarında neyin amaçlandığına bağlı olduğunu belirtir. Buna göre öncelik herhangi bir ses ya da yazı dizisine anlam içeriği yüklemeyi amaçlayan *katı dilbilgisel yaklaşımda* mı yoksa gerçek dil kullanımını belirleyen bilişsel ve toplumsal ortamları da inceleyen (*ruh-toplumsal*) yaklaşımda mı olmalıdır sorusuna verilecek yanıt belirleyici olacaktır. Sebeok (1986) da bu ikiliğe değinir. *Metin için* (co-textual) yaklaşımda amaç tümce dizilerinin dilbilgisel yapılarının ve beraberinde içerdikleri anlam ilişkilerini betimlemektir. *Bağlamsal* yaklaşımda (contextual) ise amaç sözcük dizilerinin hangi bildirişim bağlamlarında kullanıldığını ve ne tür bildirişim işlevleri gördüklerini açıklamaktır. Bu yaklaşımda toplumdilbilimsel, budundilbilimsel, edimbilimsel, ve genel anlamda dil eylemi özellikleri araştırmalarda eşit derecede belirleyici rol oynar.

Tanımlama açısından bu temel ikiliğe değinen Beaugrande (1985) en çok tartışılan konulardan birinin de olası her metinde *soyut, biçimsel* kimi özelliklerin olup olamayacağı ya da metinlerin yalnızca dilbilimsel terimlerle biçimsel bir *yapı* olarak tanımlanabilirliği üzerinde odaklandığını belirtir. Kimi araştırmacılar dilbilgisel biçimlerin ve öğelerin metin tanımlarının *zorunlu* bir bölümünü oluşturmasını savunurken, kimileri de metinlerin yalnızca dilbilgişi ve mantık terimleriyle tanımlanamayacağını çünkü metin yapısının ve dilbilgisel kuruluşunun *bağlam* ve

bildirişim ortamında kullanıcılar tarafından belirlendiğini savunur.

"Metni 'tümce üstü birim' ya da 'tümce dizisi' olarak düşünen biçimsel tanımlar metinlerin bildirişim niteliğini gözardı eder. Metin ve metin olmayan arasındaki ayrım bildirişim ortamında insanların edimleri, eğilimleri, tavırları ve yaklaşımları açısından değerlendirilmelidir. Biçimsel özellikler ancak bağlamdan soyutlanmış, bildirisi olmayan metinleri açıklayabilir. Bildirişim değeri olan metin ancak insanların bildirişimsel davranışları ve tavırlarıyla değer kazanır ve metin olur."(Beaugrande, 1985:42).

Brown ve Yule (1983) da tümce ötesi dilbilim çalışmalarında kendilerine göre yeniden adlandırdıkları bu yaklaşım farklılıklarını değerlendirirken tartışmalarını benzer bir yönde geliştiriyorlar. Buna göre, metni (yazılı, tamamlanmış) bir *ürün* olarak gören yaklaşım bu ürünün nasıl üretildiğini ya da algılandığını, üretim ve algılanma süreçlerinde etkili olan belirleyici /sınırlayıcı etkenlerle ilgilenmez. Söylemi bir *süreç* olarak gören ikinci yaklaşımda ise karşılıklı olarak bildirişim ortamında söylemi üretenin (tasarlanmış) alıcısının üretim sürecini nasıl etkilediği, ne tür bildirinin amaçladığı ve alıcının amaçlanan bu bildiriye nasıl çözdüğü araştırılır.

Özetlemek gerekirse, öncü çalışmalar daha sınırlı bir yaklaşımla metin ve söylemin yapısal dilbilgisi özelliklerini temel kurucu öğeler olarak görüp metin ve söylemin aktardığı anlamı da yalnızca dilsel/dilbilgisel açıdan değerlendirdiler. *Yüzey yapı* ilişkileri ve biçimsel bağlantı öğelerinin (cohesion) *betimlenmesi* temel amaçlarıydı. Metin ve söylemi daha geniş bir açıdan ele alan ikinci dönem çalışmalarında ise bu dilsel birimler yalnızca biçimsel özellikleriyle değil, aynı zamanda insan bildirişiminin temel birimleri olarak içerdikleri /aktardıkları dil dışı ilişkiler ve anlamlar açısından da sorgulandılar. Yüzey yapıda görünmeyen, ancak *derin yapıda* kurulan ilişkilerin (bağıntısallık) ve dış bağlamın niteliği önem kazandı. Bizim için ilginç olan, bu iki yaklaşım göz önüne alındığında kimi araştırmacıların açık bir biçimde, kimilerinin ise daha örtük biçimde metnin birinci türde yaklaşımın, söylemin ise ikinci türdeki yaklaşımın araştırma nesnesi olduğunu savunmaları. Üçüncü bir grupta ise her iki birim arasında bildirişim değerleri açısından böyle bir ayrım çizmeyenler var.

Petöfi (1979) yetmiş dilbilimciye beş soru yöneltir. Bu sorulara verilecek yanıtlar metindilbilimde gelinen noktayı ve güncel sorunları belirlemede yardımcı olacaktır. Sorular, özetle metinlerin nelerden oluştuğu, metnin hangi özelliklerinin onu tümceden ayırdığı, metindilbilimin amaçlarının neler olduğu, ve metindilbilimdeki en 'acil' sorunun ne olduğunu kapsamaktadır. Verilen yanıtlara baktığımızda pek çok konuda uzlaşmanın henüz sağlanmadığını görürüz:

(4)"Bence, metin teriminin yazılı ya da sözlü her tür söylemi kapsayacak biçimde kullanılması bir talihsizliktir... Metindilbilim birbirinden oldukça farklılaşan tanımlar geliştirdi. Ben genelde bunların çoğunun reddedilmesini ve bir o kadarının da kabul edilmesi gerektiğini düşünüyorum: her tanım başka öğelere ışık tutarken bunu tek boyutlu bir bakış açısından yapıyor." (Serge, 1979:77)

(5)"Ben metin teriminden hem bir kuramının ya da dilbilgisinin hem de diğer söylem

kuramlarının, kuramsal nesnesi olmasını anlıyorum. Öte yandan, söylem terimi gözlenebilir bir nesne ve gündelik dilin sezgisel bir terimi olarak kullanılıyor. Gözlemlenebilirlik anlamında söylem özgül nitelikleri olan, örneğin sınırlayıcı imleri olan (başlangıcı ve sonu belirtir), süreklilik anlatan, konuşucuların kimliklerini yansıtan bir dil sözcüsidir. Bu şu demektir: kuramsal olarak kimi söylemlerde metinsel bir yapı varken kimilerinde yoktur."(van Dijk,1979:512)

(6)" Metin ile sıradan tümce dizisi arasındaki ayrımı belirlemeye çalışırsak, metnin kurucu tümceleri arasında bağıntısallığın [coherence] bulunduğu söylemek yeterli olacaktır. Kabaca, metin bağıntısallığı olan tümceler dizisidir denebilir." (Vasilii, 1979:450)

(7)"Metin, bize göre, belirli dil ilişkilerinin toplumsal, kültürel bir sonucudur... Bu dil ilişkilerinin yapısı salt mantıksal terimlerle açıklanamaz."(Kanyo, 1979:210-211)

(8)"Metin genellikle dilsel bütün (sprachliche Gebilde) olarak tanımlanır. Bu kavram değişik biçimlerde sunulmuştur:

a.yalnızca tek bir tümceden oluşmayan, birden fazla tümce içeren dilsel bütün metindir;

b.belirli metin oluşturma ilkelerine göre yapılanmış dilsel bütün... adılırları birbirleriyle olan ilişkileri belirgin bir dilbilgisel bağıntısallağın varlığını gösterir.

c.açık bir amaç ve bunun alıcı tarafından anlaşılmasını sağlayan ya da her defasında algılanabilir bir söylem içeren dil bütünlüğü metindir. Böylelikle, metnin kendi kendine yalın bir metin biçimi oluşturması gerekir... Herşeye karşın metin kavramını çözebilmek için, metni, dilbilgisi ve yazım kurallarından ayrı düşünmek, edim kavramı olarak görmemiz gerekir." (Glinz, 1979:43)

(9)"Metin kavramı dil göstergelerinin ya da gösterge bütünüünün bağıntısal biçimdeki dizilişidir: bu göstergeler başka hiç bir biçimde [metinde olduğu gibi] dilsel bütünlülük kuramazlar... Metin daha geniş bir dil bütünlüğü içinde belirlendiği için (..) onu yalnızca bir dil nesnesi olarak tanımlayamayız. Metin her zaman bir bildirişim durumu içinde ele alınmalı; durağan, diğer öğelerle etkileşimden soyutlanmış olarak düşünülmemelidir." (Brinker, 1979:3-5)

(10)"Metni dilsel açıdan ele aldığımızda birbirine yakın üç temel anlamından söz edebiliriz:

a.Genel anlamda dil kullanımında, metin sözün [der parole] bir görünümüdür. Gündelik dildeki anlamıyla herkes metni tanımlayabilir, bu da tanımlamada geniş bir özgürlüğü ve aynı zamanda kişilerarası bir uyumu da beraberinde getirir.

b. (a)'dan daha soyut bir anlamı vardır. [Farklı metin türlerinin] gerçekleştirmelerine değişik açılardan bakılabilir, özdes ya da farklı oldukları söylenebilir. Bu anlamda, bakış açıları metin türlerini, üretim yollarını sınıflandırabilir...

c. Daha da soyut bir anlam içerir... [bu anlamda] metin için sorulacak soru şudur: Tüm metinlerde ortak olan ya da olması gereken özellikler nelerdir? Metin

oluşumlarındaki değişmezlikler nelerdir?

Her üç anlamda da metin metindilbilimin araştırma nesnesidir. (a) anlamında metin sözün dilbilimsel nesnesi; (b) ve (c) anlamında (a)'dan farklı olarak yalnızca metindilbilimin nesnesi olabilecek kendine özgü bir nesnedir, tıpkı 'dil'in dilbilimin nesnesi olması gibi." (Raible, 1979: 63-64)

Berruto (1979:498) Petöfi'nin sorularını yanıtlarken metin tanımı sorununa diğer dilcilerden daha kapsamlı yaklaşıyor. Özelliklerine göre altı başlıkta topladığı tanımlardan, sonunda metnin genel özelliklerin neler olabileceğini gösteriyor.

1. Metin terimi gündelik dildeki kullanımına yakın anlamda ya da yarı teknik- teknik olmayan biçimde kullanılanlar:

a. "dilde gerçek bir sözce oluşturan sözcükler dizisi." (Hartmann-Stork, 1972:236)³

b. "gündelik dil davranışının sesbilimsel yazıya dönüştürülecek her ürünü." (Lyons, 1977:631)

c. "ister yazılı ister sözlü her boyuttaki konuşma uzatımı (stretch) metindir. Kısa metin uzatımı sözceyi oluşturur." (Pilch, 1976:24)

2. Dilbilimin teknik bir terimi olarak metin terimini kullananlar - bu kullanımda metnin bütüncül olma özelliği vurgulanıyor:

d. "Hangi uzunlukta olursa olsun yazılı ya da sözlü her bölüm birleşik bir bütün kurar." (Halliday -Hasan, 1976:1)

e. "Yalnızca hiyerarşik bir öğeden oluşmuş dil bütünlüğü." (Lewandowski, 1976:802)

f. "Bildirişimde anlamlı duraklamalarla sınırlandırılmış büyük bütüncüler, bildirişim durumdaki metin." (Weinrich, 1976:11)

g. "Birden fazla tümce içeren her birim." (Petöfi, 1974:4)

h. "Dil sözceleriyle söylem olarak gerçekleşen temel dilbilimsel birim." (van Dijk, 1972:3) yeniden verilen tanımıyla "genellikle söylem olarak bilinen birimin üzerine kurulu olduğu soyut kuramsal yapı." (van Dijk, 1977:3)

i. "Tamamlanmış dilsel anlatım." (Dressler, 1972:1)

3. Metin kavramının kurucu özelliği olarak bağıntısallığın vurgulandığı tanımlar

j. "bağıntısal tümce dizisi." (Isenberg, 1970:1)

k. "bağıntılı ve birbirini tamamlayacak biçimde düzenlenmiş dil birliklerinin belirlenmesiyle oluşan dilsel anlatım." (Wehrlich, 1975:17)

l. "metinler genellikle bilinçli ve denetimli olduğu söylenebilecek yazınsal oluşumların ürünleridir. Belirgin bir başlangıçları ve sonları, ve bir tür içkin bağıntısallıkları ve bütünlükleri vardır." (Lyons, 1977:631).

4. Metin bildirişim işlevinin vurgulandığı tanımlar:

m. "metin= toplumsal bildirişim ilişkisi için işlevsel düzenlilik oluşturabilme biçimidir". (Schmidt, 1973:153)

n. "Bir bağlam durumunda bütün olarak işlev gören işlemsel her tür dil bölüğü... bağıntısal tümce kümesi.... metnin yapılanmasını ve gerçekleşmesini sağlar". (Halliday ve Hasan, 1976:293)

5. Anlambilim zelliklerinin ne çıkarıldığı tanımlar:

a. "dildeki temel anlambirimi ... duruma bağlı anlam düzenlenmesinin bir birimi: bağlamda anlamın sürekliliği." (Halliday ve Hasan, 1976:293).

6. Çok daha genel bir yaklaşımla metinlerin gösterge olarak veren tanımlar:

p. "bildirişimde ortaya çıkan bildirişim göstergelerinin tumu." (Kallmeyer vd.,1974:45)

q. "bir metin, genel olarak, bir dilsel göstergedir, hatta birincil önemi olan bir dil göstergesidir." (Gulich-Raible, 1977:40)

r. "metin bildirişim amaçlı kullanılan farklı karmaşıklık dizeyi olan dil göstergelerinin belirli ilkelere göre dizilmiş bölümlerin oluşturduğu butundur." (Breuer, 1975:25)

Tüm tanımlarda vurgulanan farklı özellikler bir arada duşnlduğnde, metin a) her hangi bir dilsel ürün (ya da bildiri); b) bir tümce (ya da sözce) dizisi; c) bildirişim ortamında kullanılan dil birimi ya da d) biçimsel, soyut (derin) birim olabilir (Berruto, 1979:498).

Aynı sınıflama yöntemiyle bu altbaşlıklara katılabilecek diğer metin ve söylem tanımlarını da aşağıdakiler olabilir:

1.

(10) "Söylem terimi sözlü ortamı, metin terimi ise yazılı ortamı anlatır." (Allerton, 1979: 265).

2.

(11) "En geniş genelleme ile metin terimini insanın dilsel yetilerinin ürettiği her tür buttncl ürünü anlatmak için kullanıyorum; boye kullanıldığında dar anlamıyla sözcükler ve ton gruplarını, geniş anlamıyla da romanları ya da hukuk kitaplarını içermektedir." (Fillmore, 1985:11)

(12) "Tumceden daha uzun bağlantılı simgeler dizisi söylemi oluşturur." (Marvin 1978:3)

(13) "Metin yalnızca 'dilbilimsel sözün' [parole] bir görünümü olarak düşünülmemeli, metni oluşturan öğeler ve kurallar düzleminde ele alınmalıdır." (Gulich ve Raible,[1977], Kallmeyer ve Hermann,1980:244)

(14)" Metin tümce birliklerinden oluşmuş bir bütündür. Bu bakış açısının temelinde parçadan [Satz] bütüne [Teil] gitmek yatar." (Brinker, 1979: 7)

(15) "Metindilbilim tekil dil kullanımlarından bağımsız olarak metinlerin dil yapılarının incelenmesidir. Amacı, dil nesnesi olan metinleri belirleyen genel ilkeleri bulmak ve açıklamaktır." (Reddick, 1986: 33)

3.

(16)"Tümceler birleşerek metinleri oluşturur ve tümceler arası ilişkiler dilbilgisel bağlantıların (cohesion) görünümüdür; sözceler birleşerek söylemleri oluştururlar ve aralarındaki ilişkiler söylem bağıntısallığının (coherence) görünümüdür." (Coulthard, 1977:6)

4.

(17)"Metin bildirişim amaçlı kullandığımız, bildirişim ortamındaki dildir.... Hiç bir zaman dil diğer yapılarda metin yapısındaki kuruluşuyla ortaya çıkmaz. Kısaca, metin dilsel işlevi vurgulanarak açıklanmalıdır."(Hartmann[1972], Vitacolonna, 1988:423)

(18)"Metin onu oluşturan tümceler toplamından farklı, kendine özgü bir bütündür... Sözcükler ya da tümcelerle değil, metinlerle bildirişim sağlar." (Rickheit [1981], Vitacolonna, 1988:431)

(19) "Metin, sözün [parole] bir görüngüsü olan dil bütünüdür; kişilerin yazdıkları ya da söylediklerinin tümünü oluşturan bir söylemdir." (Glinz,[1979],Kallmeyer ve Hermann, 1980:242).

(20) "Metin dil göstergelerinin düzenli ve tasarlanmış bütünüdür... Bildirişim işlevi olmayan metin, metin değildir." (Oomen [1972], Kallmeyer ve Hermann, 1980:244)

(21)"Metin yalnızca dil ögesi olarak tanımlanamaz; varoluşu işlevinden anlaşılan ve her işlevi bir düzgi dizgesine yaslanan dil öğeleri ve edimlerinin bildirişim çerçevesi metindir."(Schmidt [1971], Vitacolonna, 1988:425)

(22)"Metin, birincil olarak bildirişim değeri taşıyan eyleme yönelik dinamik bir bütündür." (Isenberg [1977], Kallmeyer ve Hermann, 1980:244)

(23) "Metin doğal olarak ortaya çıkan dilsel gerçekleştirmeler olarak tanımlanabilir; diğer bir deyişle bağlamın bildirişimsel dil olayıdır"(Beaugrande, 1984:36);" Böylelikle metin yalnızca biçimsel yapısı ya da sözcük anlamlarıyla değil, insan etkileşimdeki işlevi düşünülerek tanımlanır"(1984:xii); "Bir dil birimi ister metin , ister paragraf, ister tümce ya da anlatım olsun, yalnızca soyut öğeleri ya da betimleyici imleri ile değil, insanların onları ne olarak gördükleriyle tanımlanır" (1984:41)

5.

(24)"Metin, bizim yorumumuza göre tümcelerden oluşan değil, tümcelerde gerçekleşen bir anlam birimidir." (Halliday 1978:135)

(25)" Her metin anlam bütünlüğü oluşturan metin parçacıklarının (tümce ve tümce değerindeki birlikler) toplamıdır, işte bu metin parçacıklarının birliği metnin içeriğini oluşturur." (Angcole[1977] Rosengren, 1980:279)

6.

(26)"Metin, birincil önemi olan, kapsayıcı dil göstergesidir. Metni oluşturan öğeler dil göstergelerinin yapısına uygundur." (Hartmann [1968] Glich ve Weinrich, 1975:491)

(27)" Eğer metin olarak [bildirişim amaçlı] kullanılacaklarsa metin özelliği olan nesnelere gösterge olarak dşnlmeli." (Petöfi ve Heydrich, 1981:313)

Son olarak metin ve söylem arasında bildirişim değerlerine bağlı olarak ayırım çizilmesi gerektiğini savunan tanımlar var:

(28)".. ben sözel, karşılıklı etkileşimli söylemi tartışıyorum...Tüm söylemlerde ortak olan bu yaratıcı sürecin, aslında, söylemi metinden ayıran belirleyici özellik olduğu unutulmamalıdır."(Riley, 1985:2)

(29)"Metin bileşik bir bütün oluşturan yapılandırılmış dilsel anlatımlardır; söylem ise dilsel (ya da diğer) davranışlarla açığa çıkan yapılandırılmış olaydır" (Edmonston, 1983:4)

(30)".. dilde tümce düzeyinin ötesinde yaklaşımın iki yöntemi arasında ayırım çizilmelidir. İlk yaklaşım dili metin olarak görür; yani denklik ya da sıklık örüntüleri ya da dilsel bağlantı araçlarıyla bir arada tutulan biçimsel nesnelere toplamı. Diğeri ise dili söylem olarak görür; daha büyük boyutlu bildirişim birimleri ile bağımsallık kuran bildirişim eylemlerini gerçekleştirecek biçimde tümcelerin kullanımı ve sonuçta bir bildirişim biçimi olarak her hangi bir dilsel bölüğü belirleyen örüntünün kurulması." (Widdowson, 1979:96)

Bu tanımlardan ilk anda metin ve söylemin ne olduğunu açıkça görmek pek olası değil. Metinselliğin adlandırılmasındaki çeşitlilik de bunu yansıtıyor: *textural*, *textness*, *textuality*, *texture* vb. Bu amaçla (Berruto'nun yöntemiyle) tanımlardan yola çıkan kimi bilim adamları da tanımlarda ortak olan özellikleri bulmaya çalışıyor. Örneğin Sebeok (1986:1083) birbirinden oldukça farklı söylem ve metin tanımlarının içerikleri dört başlık altında toplar ve metin ya da söylem 'niteliğinin' nesnelere içkin özellikleri mi olduğu yoksa bu nesnelere üretenlerin ya da zmleyenlerin mi böylesi bir niteliği bu nesnelere *yüklediğinin* oğu kez belirgin olmadığını belirtir:

"Nesnelere metin ya da söylem olarak tanımlanmasında aşağıdaki görünümler belirleyici rol oynar:

1.Nesne (yazılı ya da sözlü) dil göstergelerinden oluşur, ya da buna ek olarak göstergeleri de kurucu öğeler olarak kapsayabilir; nesneyi oluşturan öğeler olan

göstergeler birincil nedensiz (arbitrary) nesnelere olabilir.

2. Nesne, verili, doğal fiziksel bir varlıktır (yazılı bir metin, ses ya da görüntü olarak kaydedilmiş biçimiyle bir bildirişim eylemi, ya da değişik bildirişim eylemlerinin bir dizilimi) ya da nesne, kuramsal bir yapıdır.

3. Nesne, temel göstergeler olarak düşünülebilecek kimi nesnelere dizisel biçimde düzenlenmiş bir sıralaması ya da dizisel olmayan sıralaması olabilir

4. Bu nesne belli bir boyuta kadar genişletilebilecek ve birer gösterge olarak düşünülebilecek nesnelere dizilimiyle kurulmuş olabilir ya da boyut göz önüne alınmaksızın tamamlanmış, işlevsel bir birim olabilir.

Benzer bir yaklaşımla Petöfi (1990:207-209) de tanımlamaya ilişkin sorunlara değiniyor:

"Okuma yazma bilen herkesin genellikle neye 'metin' dendiği konusunda bir düşüncesi vardır. Ancak metin kavramını tanımlamaya (açıklamaya) çalıştığımızda şu sorularla karşılaşırız: Acaba metin denen birim (i) fiziksel bir gösterge nesnesi mi yoksa bağıntısal gösterge nesnesi mi (gösteren gösterilen ilişkisinin gerçekleşmesi mi)? (ii) tek ortamlı ya da çok ortamlı bir nesne mi? (iii) gösterge dizgesinin bir ögesi olan nesne mi yoksa böyle bir dizgenin uygulandığı alana ait bir nesnesi mi? (iv) tamamen özerk ya da yarı özerk bir gösterge nesnesi mi?(v) Son olarak da, bu sorulara verilecek yanıtlara bağlı olarak metinsellik ölçütleri olarak neler önerilebilir? Ancak yukarıdaki sorular açık bir biçimde betimlendikten sonra metin araştırmalarının gerek tarihi gerekse bugünkü durumu anlaşılabilir"

Göstergibilim açısından , metin bir gösterge olarak alındığında bu kez dil birimlerinin kullanılmadığı kimi nesnelere de, örneğin, çizimler, tablolar ve resimler vb., metin olarak düşünülebileceğini belirtiyor Petöfi. Ayrım için de *dil ağırlıklı metin* (dominantly-verbal text) ve *dilsel metin* (verbal text) terimlerini öneriyor.

Başta soruduğu soruları da kendi yaklaşımı içerisinde şöyle yanıtlıyor:

"(i)metin elle yazılmış ya da basılı biçimiyle fiziksel varlık olan doğal dil ağırlıklı bağıntısal bir gösterge nesnesidir; (ii) böylesi bir metinde sözcüksel öğeler anlam taşıyan belirleyici birimlerdir ve her ne kadar elle yazılmış ya da basılı fiziksel gerçekleştirmeler metinler için öncelikliyse de olası seçil gerçekleştirmeler de değerlendirilmelidir; (iii) metinler dil dizgesinin değil dil kullanımının birimleridir; (iv) tam özerk ya da yarı-özerk metinler arasında ayrım yapılmalıdır; (v) aşağıdaki beklentileri karşılayabilen doğal dil öncelikli bağıntısal gösterge nesnesi metinsellik ölçütleri sağlıyor demektir: verili ya da tasarlanmış bildirişim durumlarında bu nesne birbirine bağlı (ve bütüncül) durumlar dizilimlerini anlatmalı ve verili ya da tasarlanmış bildirişim işlevini yerine getirmeli; nesnenin türüne ilişkin olarak bağlantılı ve bütüncül bir dilsel birlik kurulmuş olmalı."

Son olarak kısaca metin ve söylem arasında önemli ayrımlar olduğunu savunanların bu ayrımla gerçekte neyi anlatmak istediklerine bakmak, bu konudaki tartışmalara değinmek istiyoruz.

Söylemin *sözlü*, metnin ise *yazılı* ortamın birimleri olduğu ve buna dayanarak söylemin bildirişim işlevini metinden daha *üstün* biçimde sağladığını kimi zaman açık

kimi zaman ise örtük biçimde dile getiriyor çeşitli araştırmacılar. Ayrım çizilmesine bir itirazımız yok ancak bu ayrımın bildirişim sürecindeki işlevlerin derecelendirilmesi ile ilişkilendirilmesi başka sorunları da beraberinde getiriyor. Bilindiği gibi dilbilim çalışmaları sözlü dile öncelik verir, bunda da haklı gerekçeleri vardır: konuşma 'kazanılır' yazma 'öğrenilir'; fiziksel yapı evrim sürecinde konuşmaya uyarlanmıştır, yazmaya değil; söz yazıdan önce icad edilmiştir; gündelik yaşamlarında insanlar dili daha çok sözlü olarak kullanırlar, yazılı olarak değil (belki katipler için tersi geçerlidir) vb. (Lyons, 1981). Ancak tüm bunlar sözlü ortamda bildirişimin daha avantajlı gerçeleştirildiğini doğrulamaz. Doğru olan her iki dil kullanımı ortamının da birbirlerinden farklı olanaklar kullanarak bildirişimi sağladığıdır. Sözlü ortam hiçbir biçimde yazıya aktarılamayacak ve çoğu kez de bildirişim eyleminin niteliğini ve anlamını belirleyen dilsel ve dil dışı bağlam öğgeleri içerir. Bunun tersi de geçerlidir: dilsel bildiriyle birlikte kullanılan kimi görünümlü ve yazım öğgeleri de söze aktarılamaz. Sözlü ortamı daha avantajlı kılan diğer bir konu da bildiriyi üretenle, alıcının genellikle aynı zaman diliminde ve yerde bulunmaları ve bildirişim eyleminin başarılı olup olmadığının hemen o anda ve o yerde belirlenebilmesidir. Bu olanak yazılı ortam için çoğu durumda geçerli değildir; eğer okur, okuduğu metinle ilgili bildirişimsel tepkisini yazara iletmezse.

Bugün insanoğlunun geliştirdiği değişik iletişim araçları ve karmaşıklaşan toplumsal-toplumlararası ilişkiler yazıyı sözden ayıran temel ölçütleri de etkilemektedir. Örneğin *kalııcılık* (durability) yazı için geçerli, söz için geçerli olmayan bir özellik olarak düşünölmödü. Ancak, örneğin 'ışıklı 've 'akan' reklam metinleri ne kadar kalıcıdır? ya da düşünöcelerini kara(beyaz) tahtaya ders süresinde sürekli olarak yazıp silen hocanın metni kalıcı mıdır?(Harweg, 1986) Söz açasından bakıldığında da yaratıcılığın neredeyse tamamen kaybolduğu sözlü geleneğin kimi anlatı biçimlerinde gerçekten 'söz' mü sözkonusudur? Değişmeyen kimi kalıpların sürekli kullanıldığı konuşma ortamlarında bildirişim ne kadar yaratıcıdır?

Bu ve benzeri sorulara verilecek yanıtlar çerçevesinde metnin 'bitmiş, tamalanmış' bir birim olduğu, dolayısıyla bildirişim işlevini daha sınırlı bir biçimde gerçeleştirdiğini, ya da söylemin bir süreç olduğunu ve bu sürecin daha yaratıcı ve etkili olduğunu söylemek, gittikçe çeşitlenen ve karmaşıklaşan insan bildirişim ortamlarındaki kimi 'marjinal' ama önemli sorunların gözardı edilmesi demek olacaktır.

Bildirişim açasından yazının sözden daha etkin olduğu kimi özelliklerinden de sözedilebilir. Bildirinin yazıya döökölmesi anlamı belli bir zaman dilimine bağlı olmaktan kurtarır. Konuşmayı sınırlayan duruma ilişkin kimi belirleyiciler yazı için geçerli değildir. Ayrıca konuşma ortamında o anda ve orada bulunanlara 'hitap' edebilirsiniz, oysa yazı ile, okuma yazma bilen herkese ulaşabilirsiniz - bu okuma alışkanlığı olan toplumlar için geçerli bir yargı. (Yazılı ve sözlü ortamlar konusunda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Fernandez,1985; Cicourel,1985; Tannen ve Chafe,1987, Frawley, 1987)

Yazı olmasaydı geçmişin sözü bugün yeniden üretilemezdi.

Sonuç

Geniş bir konuyu ele aldığımız bu kısa yazıda metin ve söylem kavramlarına ilişkin tanımlama sorunlarını özetlemeye çalıştuk. Tanımlar ve kavramlarla ilgili kimi özel sorunlar üzerinde derinlemesine bir tartışmayı amaçlamadık. Amacımız ölkemizde de

ilginin gittikçe arttığı söylem çözümlemesi ve metindilbilim alanlarında günümüzde güncelliğini koruyan kimi tanımlama sorunlarını topluca sunmak, bu alanlarda çalışmak isteyenlere söylem ve metin kavramlarının farklı araştırmacılar tarafından nasıl açıklandığını göstermekti.

Notlar

1. Aksi belirtilmedikçe tanımlardaki *italikler* yazarlarına aittir.
- 2.Tanımların çevirisinde söylem çözümlemesinin ve metindilbilimin pek çok teriminin henüz dilimizde tam bir karşılık bulmamış olması kadar yazarların terimlere özel anlamlar yüklemeleri de bizim oldukça özgür davramamıza yol açtı ve Türkçeyi biraz zorladık. Bu açıdan özgün metinlere erişebilenler bizim çevirilerimizde kaybolan biçem özelliklerini ve ince anlam ayrımlarını daha iyi görebilirler.
3. Verilen kaynaklar (tarih ve sayfa) alıntılanan özgün metindeki biçimiyle korunmuştur (Berruto, 1979).

Kaynakça

- Allerton, D.J. (1979). *Essentials of Grammatical Theory*, London:Routledge and Kegan Paul.
- Beaugrande, Robert de. (1979). *Text , Discourse and Process*, Norwood, N.J.,Ablex.
- _____ (1984). *Text Production. Toward a Science of Composition*,Norwood, N.J.: Ablex.
- _____ (1985)."Text linguistics in discourse studies", van Dijk (haz) *Handbook of Discourse Analysis*, cilt 1, London:Academic Press, 41-71.
- Beaugrande , R. de ve W.U.Dressler (1981).*Introduction to Text Linguistics*, London Longman.
- Ballmer, Thomas (1985). "Introduction", T.Ballmer (haz)., *Linguistic Dynamics*, Berlin:de Gruyter, 1-25.
- Berruto, G. (1979). "A Sociolinguistic view on text linguistics", J.S.Petöfi (haz) *Text vs. Sentence*, cilt II, Hamburg:Helmut Buske Verlag , 495-508.
- Brinker, K. (1979)." Zur Gegenstandsbestimmung und Aufgabenstellung der Textlinguistik", J.S.Petöfi (haz) *Text vs. Sentence*, cilt I, Hamburg:Helmut Buske Verlag, 3-12.
- Brown, G., ve G.Yule (1983). *Discourse Analysis*, Cambridge:CUP.
- Camboni, vd. (1979). "Speculations on text as a linguistic unit and cultural construct",J.S.Petöfi (haz) *Text vs. Sentence*, cilt II, Hamburg:Helmut Buske Verlag, 170-180.
- Cicourel, V.Aaron (1985)."Text and Discourse", *Ann. Review of Anthropology*,14, 159-187.
- Coulthard, M. (1977). *An Introduction to Discourse Analysis*, London:Longman.
- Dijk, Teun van (1972). *Some Aspects of Text Grammars*,The Hague:Mouton.
- _____ (1979)."New developments and problems in text linguistics" J.S.Petöfi (haz) *Text vs. Sentence*, cilt II, Hamburg:Helmut Buske Verlag, 509-524.
- Durmuşoğlu, Gül (1983)."The notion of parallel texts and its place in contrastive and applied linguistics", *Basılmamış doktora tezi*, Exeter Uni.
- Edmonston, W. (1983). *Spoken Discourse*, London:Longman.
- Enkvist, Nils (1985). "Text and discourse linguistics, rhetoric and stylistics", van Dijk (haz). *Discourse and Literature*, Amsterdam:John Benjamins, 11-38.
- Fernandez, J.W. (1985)."Explored world - Text as metaphor for ethnography", *Dialectical Anthropology*, 10, 15-26.
- Fillmore, Charles (1985). "Linguistics as a tool for discourse analysis", van Dijk (haz).

- Handbook of Discourse Analysis*, cilt 1, London: Academic Press, 11-39.
- Frawley, William (1987). "From textuality to intertextuality", *Advances in Discourse Processes*, cilt XXIV, 33-87.
- Glinz, K. (1979). "Text - Satz - Proposition" J.S.Petöfi (haz) *Text vs. Sentence*, cilt I, Hamburg: Helmut Buske Verlag, 43-48.
- Gülich, E. ve H.Weinrich (1975). "Textlinguistik", *Handbuch der Linguistik: Allgemeine und angewandte Sprachwissenschaft*, München: Nymphenburger Verlagshandlung, 490-496.
- Halliday, M.A.K.(1978). *Language as Social Semiotic*, London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. ve R.Hasan (1976). *Cohesion in English*, London: Longman.
- Harris, Z. (1952). "Discourse Analysis" *Language*, 28, 1-30, ve 474-494.
- Harweg, Ronald (1986). "Language is not just speech: A functional approach to different modes of linguistic representation", *Semiotica*, 61, 285-307.
- Isenberg, H. (1971). "Überlegungen zur Texttheorie" *Literaturwissenschaft und Linguistik* 1, 155-172.
- Kallmeyer, W. ve M.Hermann (1980) "Textlinguistik", *Lexikon der Germanistischen Linguistik Studienausgabe* I, Tübingen: Niemeyer, 242-259.
- Kanyó, Zoltán (1979). "Anmerkungen zur Texttheorie" J.S.Petöfi (haz) *Text vs. Sentence*, cilt I, Hamburg: Helmut Buske Verlag, 207-216.
- Kocaman, Ahmet (1987). "Söylem çözümlemesi: Yönelimler, sorunlar", *Dilbilimin Dünü, Bugünü, Yarını, I. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Yiğit Ofset, 90-92.
- Koch, Walter (1969). *Von Morphem zum Texten*, Hildesheim: Georg Olms.
- Lyons, John (1981). *Language and Linguistics*, Cambridge: CUP.
- Marvin, L.D. (1978). "Discourse and inference in cognitive anthropology" Marvin ve Silverberg (haz). *Discourse and Inference in Cognitive Anthropology*, The Hague: Mouton, 3-18.
- Petöfi, J.S. (1990). "Language as a written medium: Text" Collinge (haz) *An Encyclopedia of Language*, London: Routledge, 207-243.
- Petöfi, J.S ve W.Heydrich (1981). "Pragmatic considerations within a text-theoretical framework", *Proceedings of the Conference on Pragmatics*, Urbino, Amsterdam: John Benjamins, 313-330.
- Petöfi, J.S. (haz, 1979). *Text vs. Sentence*, cilt I ve II, Hamburg: Helmut Buske Verlag.
- Raible, W. (1979) "Zum Textbegriff und zur Textlinguistik" J.S.Petöfi (haz) *Text vs. Sentence*, cilt I, Hamburg: Helmut Buske Verlag, 63-73.
- Reddick, R.J.(1986). "Text linguistics, text theory and language users" *Word*, 37, 31-43.
- Reiser, H. (1977). "On the development of text grammar", Dressler (haz). *Current Trends in Text Linguistics*, Berlin: de Gruyter, 6-20.
- Riley, P. (1985). *Discourse and Learning*, London: Longman.
- Rosengren, I. (1980). "Texttheorie", *Lexikon der Germanistischen Linguistik Studienausgabe* II, Tübingen: Niemeyer, 275-287.
- Sebeok, T. (haz. 1986). "Text /Discourse" *Encyclopedic Dictionary of Semiotics*, Berlin: de Gruyter.
- Segre, Césare (1979) "The nature of text" J.S.Petöfi (haz) *Text vs. Sentence*, cilt I, Hamburg: Helmut Buske Verlag, 77-88.
- Tannen, D. ve W. Chafe (1987). "The relation between written and spoken language", *Annual Review of Anthropology*, 16, 383-407.
- Vasiliu, E.L. (1979) "On some meanings of 'coherence'" J.S.Petöfi (haz) *Text vs. Sentence*, cilt II, Hamburg: Helmut Buske Verlag, 450-466.
- Vitalcolonna, L. (1988). "Text - Discourse definitions", Petöfi (haz). *Text and Discourse Constitution*, Berlin: de Gruyter, 421-440.
- Widdowson, H. (1979). *Explorations in Applied Linguistics*, Oxford: OUP.